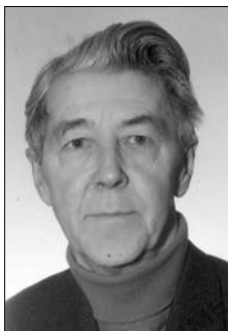

"Tæskeværke" i Guldbæk

Jens Mark Nielsen skrev 1977 i Lokalthistorisk forenings blad "Hanen" nedenstående artikel om landbrugets mekanisering.

Jens Mark, som han kaldtes, var søn af lærer Stig Nielsen i Guldbæk og barnebarn af lærer Jens Mark Sørensen i Øster Hornum. Jens Mark var først andenlærer i Øster Hornum fra 1935 til 1940, herefter enelærer i Hæsum frem til 1948. Senere blev han skoleleder i Støvring og sluttede sit arbejdsliv 1975 som ledende skoleinspektør i Støvring kommune.

Landbrugets mekanisering begyndte så småt i sidste halvdel af forrige århundrede, men kom først rigtig i gang efter 1900 med eksplosionsmotorens indførelse.

I Guldbæk startede man omkring 1905 en slags "fællestærskværksforening", hvor de fleste af byens gårde, både "Østerside" og "Vesterside" var med. Det må her indskydes, at der havde vist ellers fra gammel tid været et vist modsætningsforhold mellem disse "geografiske" områder. Foreningens oprindelse fortæller sig i det dunkle, men man tager næppe fejl, om man tilskriver "Skovkresten", gårdejer Chr. Axelsen Jensen, Skovgården, en stor del af æren.

Vinterbillede af Jens Nielsens hus

En vægtig grund til at vove sig ud i eksperimenter havde man i maskinpasseren, Jens Nielsen, også kaldet den gamle smed. Han boede i det lille strå-tækte hus øst for Guldbæk skole og var noget af et matematisk og især mekanisk geni.

Jernstøber og Maskinfabrikant
P. J. Buas. Aalborg.
Landbrugsmaskiner, Vindmotorer, selvrensende
Tærskværker, Petroleumsmotorer, Mejerimaskiner,
Pasteuriseringsapparater, Vandvarmere
anbefales som
Specialiteter.

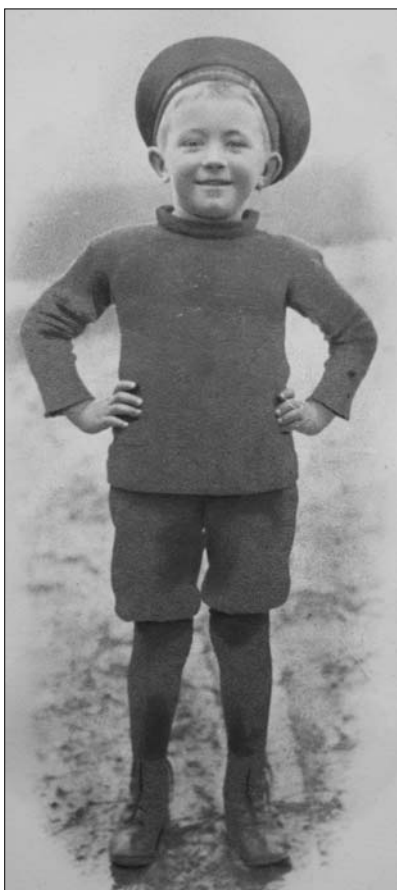
Buaas annonce fra 1909

I mange år passede han nidkært det indkøbte materiel: en stor petroleumsmotor med glødehoved og et skrummel af en halvrenser med pigtromle, begge mærket "Buas".

Kr. Dollerup, som i dag (1977) bor i ovennævnte hus, har fortalt, hvordan lærer Vold tog eleverne fra Guldbæk gl. skole med over at se den nye tids vidunder i funktion ved tærskning på Skovgården. - Det må

have været et eventyr: Ja, jeg behøver ikke at skrive må have været, for det var stadig et eventyr, et stor-slået sceneri, som mine kammerater og jeg oplevede det i årene op mod 1920. "Tæskværke kommer". Var vi ikke samlede, så blev vi det hurtigt - det var vort "Cirkus i by". Først kom, trukket af stærke heste, selve tærskværket på små hjul og med ilæggerbrædt m. m, læsset oven i halmrysteren. Derefter et nyt spænd slæbende den vældige motor, der var forsynet med et vandtårn, der næsten ragede op i himlen, en cylinder som et kanonløb og et svinghjul, bitte børn: At det var tungt, kunne vi se på "vognen", svære træbjælker båret af 4 karetmagerhjul, der i hvert fald var dobbelt så kraftige som fragtmændens, der ellers var de sværeste, vi kendte af den slags.

Nået til gården, der skulle holde for, blev skytset kørt i stilling. Kornet, det drejede sig om, var gerne sat i stak tæt uden for laden, så halm og avner let kunne bringes i hus, men naturligvis måtte der heller ikke være for langt at bære de fyldte kornsække. Hjulene på de to uhyrer blev dels gravet ned, dels spændt fast med bjælker. Der blev målt ud vatret af og banket pløkke i - alt under Smedens Argusøje. Havde der ikke været en vandtønde med i optøget, blev et par af hestene nu spændt for en ajletønde, der skulle jo hentes kølevand - 1200 liter, der skulle øses op i vandtårnet.

At sådanne tærskværk virkelig var livsfarlige, forstås af teksten bag på dette billede:

"Marie og Peder Jacobsens søn, Anders Jacobsen, som blev slået ihjel af en tærskemaskine kun få timer efter billedet er taget 1920 – blev begravet den 23. januar på Vokslev kirkegård".

Vi drenge, som hidtil kun var blevet gennet væk, når den gamle fandt os for nærgående, blev nu beordret helt ud i periferien. Nu blev det jo direkte livsfarligt! Der blev hældt petroleum på tanken og sprit på blæselampe. Lampen blev pumpet og begyndte at hvæse og blev anbragt, så den varme ånde ramte glødehovedet.

Smeden, der havde hængt sin mørkeblå snorefrakke af vejen og nu optrådte i blåstribet lærredstrøje, gik rundt og "tryllede" med en smørekanden, alt imens han skævede til glødehovedet, om det snart havde den rigtige farve. Som gammel smed kunne han jo af glødende jerns farve bedømme temperaturen ret nøjagtigt.

Når den gamle fandt øjeblikket inde, blev et par stærke karle kaldt frem, håndtaget blev sat på svinghjulet, og efter et par omdrejninger gik motoren som regel i gang, og man åndede lettet op, Man vidste jo, at motoren kunne slå tilbage og lemlæste de modige og stærke karle eller rive håndtaget fra dem og kaste det langt bort til stor fare for de omkringstående. Men nu havde troldmanden tingene under kontrol. Han sneg sig ind på det buldrende og gungrende uhyre og stillede på Watts regulator, disse snurrende kugler, der for os drenge måske var det mest spændende ved maskineriet; det var jo dem, der bestemte farten.

Når farten var tilpas, kom næste farlige situation: Remmen skulle sættes på. Denne gang var det ikke den rå styrke, det kom an på. Mandskabet til rempåsætningen udvalgte efter et helt andet princip: En af de tilstedeværende gårdmænd eller i det ringeste en forkarl fik et nik fra smeden. Den, der blev nikket frem som medhjælper var heller ikke noget uansvarligt brushoved. Der gik jo da historier om folk, der havde mistet både arme og ben ved sådan et remtræk.

Men var remmen først på og farten reguleret op igen, så pigtromlen derhenne i tærskemaskinen havde det rigtige omdrejningstal, kunne tærskningen begynde.

Hver mand var på plads. Et mandskab på 8 – 10 mand fra de implicerede gårde. Vigtigst var ilæggeren, dvs. i virkeligheden var han lige så underordnet som manden i stakken, og den der lagde på bræt, eller dem, der bar avner og halm fra eller "gulvede" halmen, eller dem, der passede sækkende og bar det dyrebare korn fra. Den, der styrede det hele, var og blev den gamle smed. Han var jo den, der kunne beregne, vor meget det kunne gå at putte i maskineriet under hensyn til strås og kærnes beskaffenhed, renhed m.v.

Det demonstrerede han tydeligt ved af og til at tage uret op af lommen og tælle, hvor mange neg, der blev puttet i pr. minut, og stemte tempoet ikke med hans beregninger, fik ilæggeren skam besked.

Det sidste par år smeden levede, måtte han, om end nødtvungent, give sine hemmeligheder fra sig. Dog havde han den triumf, at den gamle motors nykker blev så slemme, at han måtte tilkaldes et par gange.

Men smeden døde, og motorens nykker blev efterhånden så slemme, at ikke engang han ville kunne klare dem. Tiden var også ved at løbe fra foreningen. Nogle af medlemmerne havde selv fået kraft, vindmotor eller petroleumsmotor, nogle havde endog bedre og mere moderne tærskværker.

Guldbæk ca. 1925

Omkring 1925 blev motoren for sidste gang kørt i hus bag Niels Abildgaards lade, hvorfra den få år senere blev kørt bort som gammelt jern.

Niels Christensen (Smed) fra Sørup, der på den tid havde anskaffet traktor og vel egentlig begyndte egenes første maskinstation, overtog selve tærskværket og de sidste kunder. Hans søn har fortalt mig, at de kort efter byttede tærskværket med et større og mere moderne.

Sic transit gloria mundi! Således forgår verdens herligheder.